

Subjektivní stránka TČ Omyl v trestním právu

Přednáška 28. 3. 2017

Subjektivní stránka

ve smyslu zásady trestní odpovědnosti za vinu
charakterizuje trestný čin z hlediska vnitřního, tj.
psychiky pachatele

nutno odlišovat pojmy

vina = širší pojem: zaviněné naplnění znaků
skutkové podstaty

zavinění = užší pojem: obligatorní znak
subjektivní stránky

Znaky subjektivní stránky

Obligatoční

zavinění

Fakultativní

Motiv (pohnutka), cíl (účel), záměr

Zavinění

= *vnitřní (psychický) vztah pachatele ke skutečností zakládajícím trestný čin.*

Složky zavinění:

- **Vědomostní** (intelektová, představová): zahrnuje pachatelovo vnímání objektivního stavu věcí a představy o něm
 - **Volní** (zaměřenost vůle): vůlí daná zaměřenost na objekt a objektivní stránku TC. Zahrnuje aktivní kladný vztah k zamýšleným skutečností.
-

Vědomostní složka

Rozlišujeme soud

- *apodiktický: absolutní (100%) jistota následku*
 - *asertorický: prostá jistota následku –záleží na dalších okolnostech*
 - *problematický: nejistota následku (možnost, pravděpodobnost)*
-

Volní složka

- **Kladná:** chtění, srozumění, smíření: úmysl

 - **Záporná:** nechtění, nesrozumění, nesmíření: nedbalost
-

Formy zavinění

Základní: **úmysl a nedbalost**

Odvozené:

úmysl

a) **přímý**

b) **nepřímý**

nedbalost

a) **vědomá**

b) **nevědomá**

Subodvozené:

- úmysl přímý či nepřímý **s rozmyslem a po předchozím uvážení** (§ 140 odst. 2)

- nedbalost vědomá či nevědomá **hrubá**

Úmysl

□ **přímý**: 15 odst. 1 písm. a)

pachatel **věděl****a chtěl**

□ **nepřímý (eventuální)**: 15 odst. 1 písm. b)

pachatel **věděl****a byl srozuměn, smířen** (§ 15 odst. 2 – srozuměním se rozumí i smíření ...)

srozumění – pachatel nepočítá s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku, který si pachatel představovat jako možný

Pachatel sleduje jiný účel či cíl, než je způsobení takového následku, ale přitom je srozuměn/smířen s tím, že realizace jeho cíle předpokládá jeho způsobení.

Nedbalost

Podstata – nezachování potřebné míry opatrnosti

Objektivní kritérium – od každého je zpravidla žádána stejná míra opatrnosti, výjimečně i vyšší (např. řidič, lékař, stavební technik). Měřítka je určeno zpravidla právními předpisy, může vyplývat z technických norem, z postupu lege artis v medicíně apod. Pokud není upraveno, jde o opatrnost přiměřenou okolnostem.

Subjektivní kritérium- míra opatrnosti, kterou je schopen vynaložit pachatel v konkrétním případě (osobní vlastnosti a zdravotní stav + okolnosti případu).

Nedbalost

vědomá: § 16 odst. 1 písm. a)

Pachatel **věděl**, ...nechtěl, nebyl srozuměn či smířen, **ale bez přiměřených důvodů spoléhal**

nevědomá: § 16 odst. 1 písm. b)

Pachatel **nevěděl**, ...nemohl chtít, být srozuměn či smířen, **ač vědět měl a mohl vzhledem k okolnostem a osobním poměrům**

Nedbalost hrubá (§ 16 odst. 2): *přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.*

Smíření

□ § 15 odst. 2

srozuměním se rozumí i **smíření** pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

Nastavení spodní hranice srozumění a odlišení od vědomé nedbalosti

je významné pro řešení lhostejného vztahu k následku = sporná otázka.

Konstrukce skutkových podstat z hlediska zavinění

- ❑ **Skutkové podstaty základní: § 13 odst. 2** - k TO je třeba **úmyslného zavinění**, nestanoví-li TrZ výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti
 - ❑ **Skutkové podstaty kvalifikované : § 17** - zavinění k okolnosti zvlášť přitěžující
 - ❑ těžší následek – **i nedbalost**, pokud zákon nevyžaduje úmyslné zavinění
 - ❑ jiná skutečnost – **i nedbalost nevědomá**, nevyžaduje-li zákon nedbalost vědomou
-

Zavinění k okolnosti přitěžující

- § 39 odst. 5 – k okolnosti přitěžující (§ 46) se přihlédne
 - a) jde-li o **těžší následek** (např. § 46 písm. k) – vyšší škoda nebo jiný větší škodlivý následek, písm. l) vyšší prospěch) i tehdy, zavinil-li jej pachatel **z nedbalosti**, vyjímaje případy, kdy TrZ vyžaduje i zde zavinění úmyslné.
 - b) jde-li o jinou skutečnost (např. § 46 písm. h), i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl (**nedbalost nevědomá**), vyjímaje případy, kdy TrZ vyžaduje, aby o ní věděl.
-

Fakultativní znaky

- **Motiv (pohnutka):** vnitřní podnět, který vedl pachatele k rozhodnutí spáchat trestný čin
 - znak SP - např. § 140/1,3 písm. j) - *v úmyslu získat pro sebe nebo jiného majetkový prospěch nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky* nebo § 170/2 písm. b) - *zbavení osobní svobody na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, národnost,...*, § 141 - *omluvitelné hnutí mysli*, § 146a - *ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky*
 - § 42 písm. b) - *obecná přitěžující okolnost - ziskuchtivost, pomsta, národnostní, rasová, etnická nesnášenlivost nebo jiná zvlášť zavrženíhodná pohnutka*
-

-
- § 41 písm. b) – obecná polehčující okolnost – spáchání trestného činu ze soucitu
 - *zvlášť zavrženíhodná pohnutka – jedno z kritérií pro uložení doživotního trestu [(§ 53 odst. 3 písm. a)], trestu ztráty čestných titulů a vyznamenání (§ 78) a trestu ztráty vojenské hodnosti (§ 79)*
-

Fakultativní znaky

- **Cíl (účel):** vše trestněprávně významné, o co pachatel usiloval, je úzce propojen s motivem – představuje základ motivu, z hlediska zavinění je nezbytný úmysl přímý – pachatel tento cíl musí chtít. *Např. § 316 odst. 1, § 317 –vyzvědačství -vyzvídaní utajovaných informací s cílem vyzradit je cizí moci.*
 - **Záměr:** znak pokračování v trestném činu podle § 116: *jednotný záměr, jímž jsou vedeny jednotlivé dílčí útoky* – v konkrétním případě obligatorní znak.
-

Omyl v trestním právu

- Omyl a subjektivní stránka
 - Omyl a objektivní stránka
-

Omyl a subjektivní stránka

- ❑ **Omyl = *neshoda pachatelových představ či vědění s trestněprávně významnou skutečností***
- ❑ Podle povahy skutečností: **omyl skutkový a právní**
- ❑ Podle charakteru neshody: **negativní a pozitivní**

Kombinace:

- ❑ skutkový omyl pozitivní a negativní
 - ❑ právní omyl pozitivní a negativní
 - ❑ omyl o podmínkách TO a o podmínkách vyloučení TO (vina)
 - ❑ omyl o přitěžujících či polehčujících okolnostech (trest)
 - ❑ + zvláštní případy skutkového omylu
-

Omyl skutkový o podmínkách TO

□ negativní:

Pachatel neví o skutkové okolnosti podmiňující trestnost jeho činu – **vyloučen úmysl, není dotčena nedbalost** (§ 18 odst. 1). *Nedbalost však může být jedině nevědomá. Zásada **ignorantia facti non nocet.***

Př. pachatel omylem odnese koženou bundu, kterou se splete se svou, tj. neví, že se jedná o cizí věc (§ 205), pachatel vykoná soulož s dívkou, o níž neví, že jí ještě není patnáct let (§ 187) pachatel neví, že trpí nakažlivou chorobou, jejíž šíření je trestné (§ 152, §153)

Omyl skutkový o podmínkách TO

- **pozitivní:** pachatel mylně předpokládá existenci skutkové okolnosti, která podmiňuje trestnost jeho činu, *tj. jedná v úmyslu trestný čin spáchat, tato okolnost však není dána, proto ho nemůže dokonat* – odpovědnost za **pokus (nezpůsobilý)**.
 - *Př. pachatel se mylně domnívá, že trpí pohlavní nemocí a úmyslně praktikuje nechráněné pohlavní styky (§ 155) pachatel vykoná pohlavní styk s dívkou v domnění, že je jí méně než patnáct let (§ 187)*
 - *= omyl o znacích základní SP – není výslovně upraven.*
-

Omyl skutkový o podmínkách TO

- § 18 odst. 2: pachatel mylně předpokládá existenci skutkových okolností, naplňujících znaky mírnějšího úmyslného trestného činu (znaky privilegované SP) – odpovědnost za tento **mírnější čin**, nejde-li o trestný čin spáchaný z nedbalosti
 - Př. *mylné předpokládání předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného a jeho úmyslné usmrcení (§ 141).*
 - § 18 odst. 3 – pachatel mylně předpokládá existenci skutkových okolností naplňujících znaky přísnějšího úmyslného trestného činu (znaky kvalifikované SP) – odpovědnost **za pokus tohoto přísnějšího trestného činu.**
 - Př. *Pachatel se domnívá, že usmrcuje těhotnou milenku, které se chce zbavit, ta však ve skutečnosti není těhotná – pokus o vraždu podle § 140/1 (popř. 2) a 3 písm. b).*
-

Omyl právní o podmínkách TO

- ❑ omyl o trestnosti činu, tj. o normách trestních, o obsahu norem obsažených v trestním zákoníku
 - ❑ omyl o protiprávnosti činu, tj. omyl o protiprávnosti pramenící z mimo trestních právních předpisů, jichž se trestní zákoník dovolává (blanketové SP, odkazovací SP) nebo se jejich nedovolává, ale jde o normativní znak SP - např. vyživovací povinnost, cizí věc,)
-

Omyl právní o trestnosti

- **Negativní:** pachatel neví, že jeho jednání je podle práva trestné: **neznalost zákona neomlouvá** (**ignorantia iuris nocet**),
 - **Pozitivní:** pachatel se mylně domnívá, že jeho jednání je trestné – tzv. putativní delikt. Zásada *nullum crimen sine lege* = beztrestnost.
-

Omyl právní o protiprávnosti

- normy mimo trestní, jichž se tr. zák. dovolává:
 - **negativní:** § 19 odst. 1 tzv. omluvitelný omyl - *kdo při spáchání činu neví, že jeho čin je **protiprávní**, nejedná zaviněně, nemohl-li se omylu vyvarovat.*
 - § 19 odst. 2 - *kdy se bylo možno omylu vyvarovat - povinnost seznámit se s právní úpravou vyplývala pro pachatele ze zákona nebo z jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, z jeho zaměstnání, postavení nebo funkce či protiprávnost mohl bez zřejmých obtíží rozpoznat.*
 - **Pozitivní: beztrestnost**
-

Omyl právní o protiprávnosti

- ❑ normy mimo trestní, jichž se TrZ nedovolává = normativní znaky SP:
 - ❑ **negativní:** posuzuje se podle zásad o skutkovém omylu - § 18 odst. 1
 - ❑ **pozitivní:** lze uvažovat o nezpůsobilém pokusu
 - ❑ Př. normativního znaku: zákonná povinnost vyživovat..., cizí věc, povinnost uložená podle zákona, daň,...
-

To je vše. Pokračování příště.
